

CO₂-PRESTATIELADDER©

Samen zorgen voor minder CO₂

RAPPORTAGE

Haarsma Groep

2019

Haarsma Groep
Waltaweg 6
8765 LP Tjerkwerd

T: 0515 – 579 100
E: info@haarsmagroep.nl

Mei 2020
Directeur T. Haarsma

HAARSMA
GROEP

Inhoudsopgave

	Inleiding	2
A	Inzicht	3
	1.1 Scopes	3
	1.2 Organisatorische grens	3
	1.3 Emissie-inventarisatie	4
	1.3.1 Emissie-inventarisatie scope 1	4
	1.3.2 Emissie-inventarisatie scope 2	5
	1.3.3 CO2-footprint rapportagejaar 2019	6
	1.3.4 Meetonnauwkeurigheden	6
	1.3.5 Analyse CO2-footprint t.o.v. referentiejaar 2017	8
	1.3.6 Projecten met gunningvoordeel	8
B	CO2-reductie	9
	2.1 Beleidsverklaring directie	9
	2.2 Overzicht reductiedoelstellingen	9
	2.3 Voortgang reductiedoelstellingen 2019 per euro omzet	10
	2.4 Energie Management Actieplan	11
C	Transparantie	13
	3.1 Inleiding	13
	3.2 Doel van communiceren	13
	3.3 Aanpak en middelen	13
	3.4 Participatie	15
	3.5 Projecten met gunningvoordeel	15
D	Participatie	16
	4.1 Initiatieven op het gebied van CO2-reductie	16
	4.2 Budget	16
	Bijlage	17
	Bronnen	17

Inleiding

De Haarsma Groep is een bedrijf gevestigd in Tjerkwerd en voornamelijk werkzaam in het noorden van Nederland. Het is een aannemingsmaatschappij met meerdere specialisaties in huis, waardoor gerichte diensten of complexe projecten kunnen worden gerealiseerd in de grond-, weg-, water- en betonbouw. Elke werkmaatschappij binnen de groep heeft zijn eigen expertise en discipline, die afzonderlijk kan worden ingezet, maar ook complementair. Haarsma wordt onder andere ingeschakeld voor het ontwikkelen, coördineren en realiseren van civieltechnische projecten, het bouw- en woonrijp maken van diverse locaties, het uitvoeren van sloop- en saneringswerkzaamheden en het leveren van ophoog- en industriezand.

Duurzaamheid en het milieu zijn belangrijke items voor de bedrijfsvoering van de Haarsma Groep. Vanuit deze gedachte is voor het jaar 2022 een CO₂ footprint gemaakt conform NEN EN ISO 14064-1. Volgens dit zogenaamde Green House Gas protocol is van de eigen bedrijfsactiviteiten de totale CO₂-emissie vastgesteld, die bovendien heeft geleid tot inzicht in de veroorzakers.

In juni 2013 heeft de Haarsma Groep het certificaat gekregen voor niveau 3 op de Prestatieladder. Het certificaat was geldig tot juni 2018 en na een hercertificering in april 2018 is het certificaat met 3 jaar verlengd tot 15 juni 2021.

De ladder geeft inzicht in de mate waarin een bedrijf actief werk maakt van CO₂-reductie. Hoe hoger op de ladder, hoe hoger de fictieve korting op de inschrijfprijs bij EMVI aanbestedingen. Bij het beoordelen van de CO₂-prestatie wordt vanuit vier invalshoeken gekeken:

- A. Inzicht (in de eigen CO₂-uitstoot)
- B. CO₂-reductie
- C. Transparantie (Communicatie intern en extern)
- D. Samenwerking (initiatieven op het gebied van CO₂-reductie)

Dit rapport beschrijft vanuit de vier invalshoeken de CO₂-prestatie over het jaar 2019 van de Haarsma Groep.

In het kader van certificering van de Haarsma groep op de CO₂-prestatieladder heeft een energiebeoordeling plaatsgevonden. Deze beoordeling betreft een inventarisatie van alle energiestromen en de mogelijkheden tot reductie hierin. De energiebeoordeling is uitgevoerd conform de richtlijnen in NEN-EN 50001.

Voor het in kaart brengen van de CO₂- footprint is de volgende projectgroep opgesteld:

Tjeerd Haarsma	Directeur
Liesbeth Galama	Procesmanager Bedrijfsbureau / KAM-coördinator
Jeroen Witsenboer	Externe adviseur (Witsenboer Advies)

A Inzicht

1.1. Scopes

De CO₂-footprint geeft een beeld van de totale CO₂-uitstoot van ons bedrijf. De Haarsma Groep valt in de categorie Klein Bedrijf.

Deze rapportage heeft betrekking op de scope 1 en 2 emissies betreffende het jaar 2019, zoals gedefinieerd in de CO₂-prestatieladder van SKAO.

- Scope 1 (directe emissies): emissies door de eigen organisatie, zoals emissies door verbruik van brandstoffen voor verwarming, materieel en het eigen wagenpark.
- Scope 2 (indirecte emissies): emissies ten gevolge van het gebruik van elektriciteit, zakelijk verkeer met privéauto's en vliegverkeer.

1.2. Organisatorische grens

Het Green House Gas - protocol (hierna GHG) geeft twee methoden voor het bepalen van de organisatorische grens zodat deze voldoet aan bovenstaande voorwaarde: de financial control approach en de operational control approach (vrij vertaald: gebaseerd op de omzet of op het operationele vlak van het bedrijf). In dit geval zijn de grenzen bepaald op grond van het operationele vlak van het bedrijf.

De CO₂-footprint heeft betrekking op onderstaande werkmaatschappijen (met bijbehorende KvK nrs):

- Haarsma Infra & Milieu BV	01073092
- Haarsma Beton & Industriebouw BV	01057191
- Haarsma Transport BV	01048776
- Haarsma Materieelbeheer BV	01098589
- HaKaWe	01059333
- Haarsma Groen, Grond & Infra	66942306

In 2018 zijn de nieuwe doelstellingen geformuleerd tot en met 2022. De footprint van 2017 is gedefinieerd als het referentiejaar en wordt als basis gehanteerd voor het vergelijken met de opvolgende jaren.

1.3 Emissie-inventaris (3.A.1)

1.3.1 Emissie-inventarisatie scope 1

Voor de emissie-inventaris van scope 1 is de CO₂ uitstoot voor vier subgroepen bepaald. In deze paragraaf is beschreven op welke wijze dit is berekend.

In 2019 is een app ontwikkeld waarin de getankte liters, de urenstand c.q. km-stand, datum en voertuig (kenteken) c.q. machine wordt ingevoerd. Sinds de 2^e helft van 2019 is deze app in gebruik genomen en is hiermee proefgedraaid. Uit deze gegevens kunnen wij voor 2019 het verbruik bepalen. Per 1-1-2020 is het gebruik van deze app verplicht.

Vrachtwagens:

Totaal aantal vrachtwagens is 7. In april is de 7^e auto aangeschaft. Het totale verbruik is afgeleid van de rittenstaten en bedraagt over heel 2019 totaal 209.082 liter. diesel. De CO₂-emissie bedraagt 675,33 ton.

Bestel- en personenauto's:

Totaal aan bestel- en personenauto's is 30. Het totale verbruik wordt berekend door de gereden kilometers per jaar en het gemiddelde brandstofverbruik per kilometer te bepalen. Deze gemiddelden hebben we bepaald m.b.v. de gegevens uit de nieuwe app. Er is één benzineauto met een verbruik van 704 liter. De CO₂-emissie van deze auto bedraagt 1,93 ton. Het totale verbruik van de dieselauto's bedraagt 46.621 liter. De CO₂-emissie van de dieselauto's bedraagt 150,59 ton

Materieel:

Totaal aantal kranen, trekkers, etc. is 31. Dat is een toename van 4 t.o.v. 2018. Het totale verbruik wordt op twee manieren bepaald. Het verbruik in liters van de nieuwste kranen is te herleiden uit de gegevens van de kranen. Van het oudere materieel wordt het verbruik in liters berekend op basis van de draaiuren x het gemiddelde brandstofverbruik per draaiuur. Deze gemiddelden hebben we bepaald m.b.v. de gegevens uit de nieuwe app. Het totale verbruik van het materieel bedraagt 220.045 liter. De CO₂-emissie van het materieel bedraagt 710,75 ton.

Verwarming:

Het pand aan de Waltaweg wordt verwarmd d.m.v. centrale verwarming op gas. Het totale verbruik wordt afgeleid van de nota's en is uitgedrukt in m³. Het totale verbruik bedraagt 4.040 m³. De CO₂ emissie bedraagt 7,64 ton.

De verdeling verbruik en CO₂-emissie is als volgt:

Materieel (in liters) diesel	220.045 liter	710,75 ton
Vrachtwagens (in liters) diesel	209.082 liter	675,33 ton
Bestel- en personen auto's (in liters) diesel	46.621 liter	150,59 ton
Bestel- en personen auto's (in liters) benzine	704 liter	1,93 ton
Verwarming (in m ³) gas	4.040 m ³	7,64 ton
Totale emissie scope 1		1.548,27 ton CO₂-emissie

1.3.2 Emissie-inventarisatie scope 2

Voor de emissie-inventaris van scope 2 is de CO2 uitstoot voor vier subgroepen bepaald. In deze paragraaf is beschreven op welke wijze dit is berekend. Tevens is de opbrengst van onze zonnepanelen (geplaatst begin 2019) meegenomen voor de totale scope 2.

Elektriciteitsverbruik kantoor:

De verbruikte hoeveelheid elektriciteit is afgeleid van de energierekening. De Haarsma Groep kocht grijze stroom in. Het oude contract liep tot augustus 2019 en is nog verlengd tot eind 2019. Sinds eind 2019 hebben we een nieuw contract bij Essent en wordt uitsluitend (binnenlandse) groene stroom ingekocht. In 2019 is totaal 17.652 kWh grijze stroom verbruikt.

De zonnepanelen hebben in 2019 totaal 40.320 kWh opgebracht. Daarvan is 17.704 kWh zelf gebruikt en 22.616 kWh terug geleverd. Deze opbrengst kan verrekend worden met de afname van grijze stroom. De CO2-emissie komt hierdoor op 0.

Elektriciteit projectlocaties:

Op het project De Klamp in de gemeente Leeuwarden is 15.667 kWh grijze stroom verbruikt. Dit was t.b.v de werkzaamheden van onze onderaannemer en de benodigde pompen die dag en nacht aan stonden.

Zakenreizen vliegtuig:

In 2019 zijn geen zakenreizen met het vliegtuig gemaakt en hiermee is geen indirecte uitstoot van CO2 veroorzaakt.

Zakenreizen privéauto:

Van de privéauto (1 stuks) waarmee zakelijke kilometers zijn gereden in 2019 zijn de kilometers en het brandstofverbruik per kilometer geregistreerd. In 2019 is 631 ltr. diesel gebruikt. De CO2-emissie van diesel bedraagt 2,04 ton.

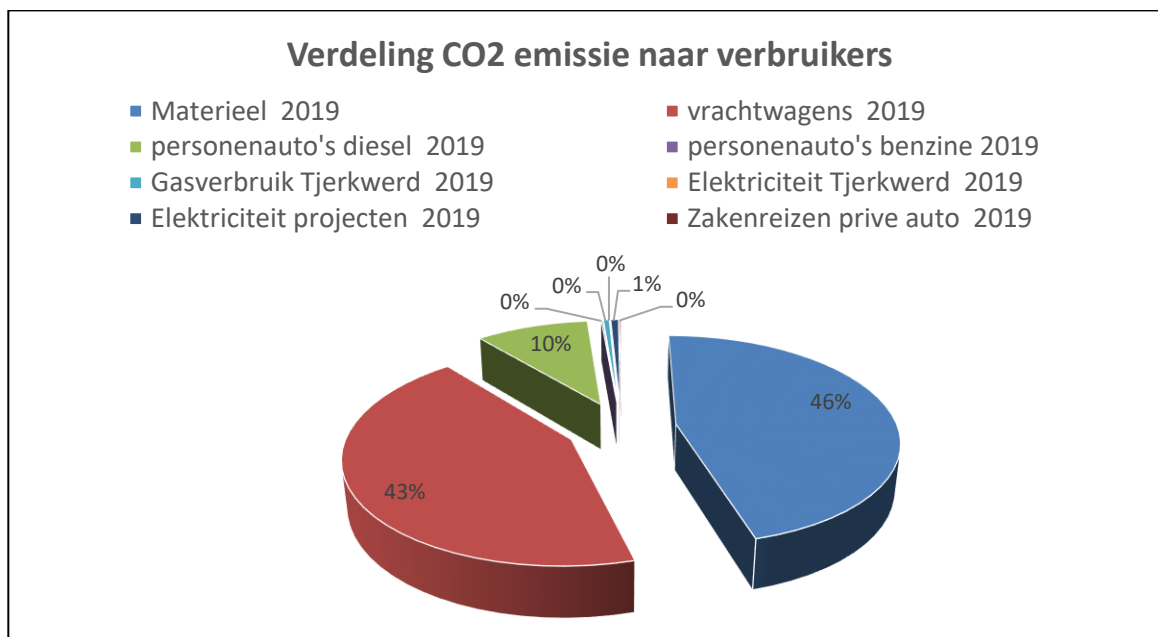
De verdeling verbruik en CO2-emissie is als volgt:

Elektriciteit kantoor (in Kwh) grijze stroom	0 Kwh	0,00 ton
-/- opbrengst zonnepanelen		
Elektriciteit projecten (in Kwh) grijze stroom	15.667 kWh	8,71 ton
Zakenreizen vliegtuig	0	0,00 ton
Zakenreizen privéauto (in liters) diesel	631 liter	2,04 ton
Totale emissie scope 2		10,75 ton CO2-emissie

1.3.3 CO2-footprint rapportagejaar 2019

Scope	Categorie	Eenheid	Verbruik	CO2 emissie		
				emissie factor	ton	%
1	Materieel 2019	ltr	220.045	3,230	710,75	45,6%
	vrachtwagens 2019	ltr	209.082	3,230	675,33	43,4%
	personenauto's diesel 2019	ltr	46.621	3,230	150,59	9,7%
	personenauto's benzine 2019	ltr	704	2,740	1,93	0,1%
	gasverbruik Tjerkwerd 2019	m3	4.040	1,890	7,64	0,5%
2	Elektriciteit Tjerkwerd 2019	kWh	17.652			
	Teruglevering opgewekte stroom 2019	kWh	-22.616			
	Elektriciteit Tjerkwerd totaal 2019	kWh	-4.964	0,000	0,00	0,0%
	Elektriciteit projecten 2019	kWh	15.667	0,649	8,71	0,6%
	Zakenreizen privé auto 2019	ltr	631	3,230	2,04	0,1%
1 + 2	Totaal				1.556,98	100,0%

1.3.4 Meetonnauwkeurigheden

Scope 1

Nieuwe app:

In de eerste helft van 2019 is een app ontwikkeld om een beter inzicht te verkrijgen over het werkelijke verbruik van ons materieel, auto's en busjes. In de tweede helft van 2019 is gestart met deze app. Vanaf

2020 is het gebruik van deze app verplicht voor iedereen. Met de gegevens die in de tweede helft van 2019 zijn ingevoerd, is het gemiddeld verbruik (her)berekend. Onze chef- monteur heeft iedereen persoonlijk de instructies gegeven en monitort de invoer.

Materieel:

Bij de berekening van de CO₂-emissie van het materieel is uitgegaan van de draaiuren van het materieel. Dit kunnen wij aflezen op twee manieren: de ene manier is het uitlezen van de kraangegevens (digitaal door onze chef-monteur) en bij ouder materieel wordt een gemiddeld verbruik toegepast. De eerste helft via de eerdere ingevoerde gegevens verkregen van onze chef-monteur en in de 2^e helft m.b.v. de appgegevens.

Vrachtwagens:

Bij de berekening van de CO₂-emissies van de vrachtwagens is uitgegaan van de registratie op de rittenstaten. Elke chauffeur vult dagelijks de kilometerstanden (begin en eind) in en de getankte liters. Hierdoor kan een vrij nauwkeurige berekening gemaakt worden.

Personenauto's en busjes:

Bij de berekening van de CO₂-emissie is uitgegaan van de kilometerstanden van begin en eind van het jaar. De beginstanden kunnen wij aflezen van de km-registratie, zoals verplicht is in te vullen. De eindstand is herleid uit de app, door het gemiddelde te nemen van de eindstand van 2019 en beginstand van 2020 te berekenen. Het gemiddelde verbruik wordt ook uit de app herleid en dit geeft een vrij nauwkeurig beeld.

Verwarming kantoor / werkplaats:

Bij de berekening van de CO₂-emissie is uitgegaan van het gasverbruik, bepaald aan de hand van de gasrekening. Wij zijn uitgegaan van de meterstanden van de gasleverancier. Deze laatste kan d.m.v. een slimme meter de meterstanden herleiden. De periode loopt niet gelijk aan een kalenderjaar, dus er kan een afwijking in de totale m³ zitten. Hoewel de emissiefactor nu 1,884 is, zijn we toch uitgegaan van de oude emissiefactor van 1,890. Het is een klein verschil en anders zouden we voorgaande footprints moeten aanpassen.

Scope 2

Elektriciteit kantoor / werkplaats:

Bij de berekening van de CO₂-emissie is uitgegaan van het stroomverbruik, bepaald aan de hand van de energierekening. Wij zijn uitgegaan van de meterstanden van de energieleverancier. Deze laatste kan d.m.v. een slimme meter de meterstanden herleiden. Dit geldt ook voor de terug geleverde zonne-energie, opgewekt door onze zonnepanelen. Controle vindt plaats door onze eigen zonnepaneel-app.

Elektriciteit projecten:

Bij de berekening van de CO₂-emissie is uitgegaan van het stroomverbruik, bepaald aan de hand van de energierekening. De meterkasten zijn voor gebruik op "0" gezet; de eindstand wordt door de energieleverancier gelezen. Het gebruik is dus goed te bepalen.

Zakenreizen privéauto:

Bij de berekening van de CO₂-emissie is uitgegaan van de opgegeven kilometers, middels de kilometerregistratie. Het gemiddelde verbruik is doorgegeven door de chauffeur van de auto. Hier kan een onnauwkeurigheid in zitten, echter weten we dat deze chauffeur dit meermalen zelf bijhield.

1.3.5 Analyse CO2-footprint t.o.v. het referentiejaar 2017

In 2019 is in scope 1 en 2 totaal 1.556,98 ton CO2 uitgestoten.

De belangrijkste CO2-emissies voor scope 1 zijn:

- Het materieel met 710,75 ton CO2-emissie (45,6 % van de totale CO2-emissie 2019)
- De vrachtwagens met 675,33 ton CO2-emissie (43,3 % van de totale CO2-emissie 2019))

Als we de uitstoot vergelijken met 2017 dan is de totale uitstoot voor scope 1 verhoogd van 1.175,0 ton naar 1.546,23 ton. Deze stijging van 371,23 ton is o.a. te verklaren door:

- Veel meer projecten uitgevoerd in 2019 t.o.v. 2017. Dit is terug te zien in de omzetcijfers;
- aanschaf van 4 extra busjes / personenauto's, hierbij wel gelet op zuinigheid;
- veel meer kilometers gereden door de vrachtauto's door de werkzaamheden t.b.v. de afsluitdijk (vervoer over lange afstanden). In 2017 276.997 km en in 2019 548.087 km;
- aanschaf van 2 extra vrachtwagens, wel zuiniger in gebruik;
- veel meer kilometers gereden door de uitvoerders en de operationele werknemers. In 2017 541.227 km en in 2019 714.411 km;
- aanschaf van nieuw materieel (per saldo 4 nieuwe materieelstukken), hierbij wel op zuinigheid gelet).

Ook moet gemeld worden dat door het gebruik van de app bepaalde machines in 2019 lager in het dieselgebruik waren dan eerder was vastgesteld. Dit betreft de knikdumpers en de trekkers. Dit komt omdat in de praktijk is gebleken dat er geen zwaar vervoer mee wordt gedaan.

De belangrijkste CO2-emissies voor scope 2 zijn:

- stroomverbruik project. In 2019 hebben we voor een project stroom moeten aansluiten voor de werkzaamheden van een onderaannemer en voor het gebruik van elektrische pompen (0,7 % van de totale CO2-emissie 2019). Er is grijze stroom geleverd door Essent doordat er niet specifiek naar groene stroom is gevraagd. Bij een volgende keer hier beter opletten.

Als we de uitstoot vergelijken met 2017 dan is de totale uitstoot voor scope 2 verlaagd van 33,9 ton naar 10,75 ton in 2019. Deze daling van 23,15 ton is te verklaren door:

- De opbrengst van zonnepanelen; deze is hoger dan de verbruikte grijze stroom.

1.3.6 Projecten met gunningsvoordeel

De toedeling naar projecten met gunningsvoordeel is gebaseerd op de financiële toerekeningmethode (allocatie van kosten). Deze toerekeningmethode is gekozen, omdat gegevens over kosten altijd beschikbaar zijn.

In het jaar 2019 zijn geen projecten met gunningsvoordeel aangenomen en/of opgeleverd.

B CO2-reductie

2.1 Beleidsverklaring van directie

Voor het realiseren van projecten heeft De Haarsma Groep een kwaliteitsmanagementsysteem (KMS) opgezet. Het KMS kent meerdere dimensies. De primaire dimensie van het KMS richt zich op het borgen en continu verbeteren van de kwaliteit van haar dienstverlening om aan de eisen en wensen van haar klanten te voldoen én om de veiligheid van haar medewerkers en de direct en indirect betrokkenen te garanderen. Daarnaast heeft de Haarsma Groep een verantwoordelijkheid richting de stakeholders en de maatschappij.

Vanuit de verantwoordelijkheid naar de maatschappij heeft Haarsma de ambitie om de CO₂-uitstoot in de projecten (gerelateerd aan de omzet) te reduceren. Deze doelstelling is gericht op de totale CO₂-uitstoot van het wagenpark, kantoorgebouw, materieel (kranen e.d.). Het doel is een CO₂-reductie per euro omzet te realiseren in 2022 van 7 % ten opzichte van het referentiejaar 2017. Voor scope 1 willen wij 6 % CO₂-reductie realiseren en voor scope 2 is dit 70 % t.o.v. het referentiejaar 2017. Dit is een gemiddelde reductiedoelstelling t.o.v. de sectorgenoten.

Alle medewerkers hebben ook een taak om bij hun werkzaamheden o.a. energie te besparen. Het thema CO₂ is een terugkerend thema bij o.a. toolboxmeetings of bij de nieuwsbrief.

Het thema energiebesparing is ook bij diverse overleggen onder het agendapunt KAM een vast terugkerende onderdeel.

In de volgende paragrafen is de kwantitatieve bijdrage aan de CO₂-reductie doelstelling per maatregel geformuleerd tot en met 2022. Tevens wordt vermeld de verantwoordelijke per maatregel en de planning van de maatregelen. Deze doelen zijn gebaseerd op de CO₂-footprint van het referentiejaar 2017 (scope 1 en 2).

2.2 Overzicht reductiedoelstellingen

De reductiedoelstellingen zijn zoals aangegeven vertaald naar totaal euro's omzet. Onderstaande tabel geeft weer wat de doelstelling is.

Onderdeel	Eenheid	Referentiejaar 2017	Doel 2018 (- 3 %)	Doel 2019 (- 4 %)	Doel 2020 (- 5 %)	Doel 2021 (- 6 %)	Doel 2022 (- 7 %)
Scope 1+2	Kg CO ₂ / € 1000 omzet	127,3	124,8	122,2	120,9	119,7	118,4

Onderdeel	Eenheid	Referentiejaar 2017	Doel 2018 (-2 %) Resultaat	Doel 2019 (- 3 %) Resultaat	Doel 2022 (- 6 %)
Scope 1	Kg CO ₂ / € 1000 omzet	123,7	121,2	120,0	116,3
Onderdeel	Eenheid	Referentiejaar 2017	Doel 2018 (-30 %)	Doel 2019 (-40 %)	Doel 2022 (- 70 %)
Scope 2	Kg CO ₂ / € 1000 omzet	3,6	2,5	2,2	1,1

2.3 Voortgang reductiedoelstellingen 2019 per euro omzet

Hieronder wordt de totale CO-emissie over 2019 afgezet tegenover dezelfde periode in 2017.

Kijken we naar de CO₂-uitstoot over geheel 2019, dan laat 2019 over het hele jaar een stijging zien van 348,08 ton CO₂ t.o.v. dezelfde periode in 2017.

Aan het einde van 2019 heeft de Haarsma Groep een omzet van € 15.400.000. Dit is een behoorlijke stijging t.o.v. het referentiejaar.

Uitgaande van 2017 als referentiejaar, is voor 2019 een totale verlaging van 3 % beoogd voor scope 1 en 40 % voor scope 2. Per € 1000 geeft dit een verlaging aan van 3,7 ton CO₂ voor scope 1 en een verlaging van 1,4 ton CO₂ voor scope 2.

Aan het einde van 2019 heeft de Haarsma Groep een omzet van € 15.400.000.

Aan het einde van 2018 heeft de Haarsma Groep een omzet van € 12.500.000.

Aan het einde van 2017 heeft de Haarsma Groep een omzet van € 9.500.000.

Voor de leesbaarheid wordt de reductie aangegeven in kg CO₂ per euro omzet.

Totaal	2017	2019
Omzet (x € 1.000)	€ 9.500	€ 15.400
CO ₂ -uitstoot (kg) scope 1 en 2	1.208.900	1.556.980
CO ₂ -uitstoot scope 1 + 2 (kg CO ₂ /€1.000 omzet)	127,26	101,11
Resultaat scope 1 en 2 (kg/€1000)	Daling van 26,15	
Resultaat procentueel	20,55 %	
CO ₂ -uitstoot (kg) scope 1	1.175.000	1.546.230
CO ₂ -uitstoot scope 1 (kg CO ₂ /€1000 omzet)	123,68	100,41
Resultaat scope 1 (kg/€1000)	Daling van 23,27	
Resultaat procentueel	18,82 %	
CO ₂ -uitstoot (kg) scope 2	33.900	10.750
CO ₂ -uitstoot scope 2 (kg CO ₂ /€1000 omzet)	3,57	0,70
Resultaat (kg CO₂/€ 1000)	Daling van 2,87	
Resultaat procentueel (%)	80,40 %	

Over 2019 is ondanks een flinke stijging van de CO₂-emissie (totaal 348,08 ton t.o.v. 2017) toch een behoorlijke daling gerealiseerd voor scope 1 en 2 als de uitstoot gerelateerd wordt aan de omzet.

Geconcludeerd kan worden dat de gestelde doelen voor 2022 inmiddels zijn behaald. Echter hierbij moet wel een kanttekening geplaatst worden. 2019 is qua omzet een uitzonderlijk goed jaar geweest. Transport had ook een uitzonderlijk jaar met veel gereden kilometers, maar wel over lange afstanden. Dit is gunstig voor het verbruik, echter normaliter is ons vervoer regionaal, dus over kortere afstanden. Voor 2020 verwachten wij een lagere omzet en mede door de huidige situatie met het Covid-19 virus zal dit zeker ook een negatieve invloed hebben. Zo zullen wij met de (bestel)auto's meer kilometers maken, nu de medewerkers niet meer carpoolen. De doelstellingen zullen derhalve (nog) niet aangepast worden.

2.4 Energie Management Actieplan

Vanaf 2013 worden er reductiemaatregelen uitgevoerd. Het Energie Management Actieplan voldoet aan ISO 50001. Sinds het begin is besloten, samen met de KAM-coördinator, om waar mogelijk een koppeling te leggen met ons ISO 9001 kwaliteitssysteem. Onder meer om te waarborgen dat tijdig een interne audit wordt ingepland en uitgevoerd en de bronnen van emissies in kaart worden gebracht en worden aangepakt. Daarnaast kan van bestaande formulieren, zoals directiebeoordeling en interne audits, gebruik worden gemaakt. De CO₂-reductie doelstelling is geïmplementeerd in ons VGM-handboek.

De CO₂-emissies worden behalve in maart (over 2^e helft van het vorige jaar) ook in september (over de 1^e helft van het lopende jaar) opgesteld en besproken in het directieoverleg. Tussentijds kunnen acties worden aangescherpt om doelen te halen.

Voor de periode 2018 – 2022 is een actieplan opgesteld, De uitvoering is toebedeeld aan de hieronder aangegeven personen. De maatregelen zijn per scope-onderdeel.

Scope 1			
Reductiemaatregel	Verantwoordelijke	Voortgang	Actie afgerond
Monitoren brandstofverbruik per voertuig → ontwikkelen app	Directeur, samen met chef-monteur en ICT-er	App is eind 2019 in werking; in de 2 ^e helft van 2019 nog diverse wijzigingen aangebracht	ja
App definitief in gebruik nemen	Chef-monteur, samen met ICT-er	App in 2020 verplicht in gebruik nemen door werknemers	2020
Training Het Nieuwe Draaien	KAM-coördinator/P&O/directeur	TBM gehouden in juli/augustus 2019	2021
Training Het Nieuwe Rijden inclusief bandenspanning	KAM-coördinator/P&O/directeur	In 2020 weer afnemen	2022
Aanschaf energiezuinige auto's	Directeur	Nog geen elektrische i.v.m. afstand / kosten	2022
Aanschaf energiezuinige kranen	Directeur	In 2019 besloten hybride rupskraan aan te schaffen → komt in 2020	2022
Betere (route)planning aan de hand van beschikbare werknemers en projectlocaties	Iedereen	dagelijks	2022
Overleg met ketenpartners	Directeur	Tweemaal per jaar; reductie maatregelen bespreken	2022
Alternatieven fossiele brandstof	Directeur	Mogelijkheden bekijken; soms wordt het bij aanbestedingen aanbevolen	2022
Verhogen bewustwording door TBM	KAM-coördinator	Eens per jaar	2022

Scope 2			
Reductiemaatregel	Verantwoordelijke	Voortgang	Actie afgerond
Inkoop groene stroom	Directeur	Nieuwe contract in augustus afsluiten met groene stroom	ja
Zonnepanelen voor op dak loods	Directeur	Begin 2019 zonnepanelen geïnstalleerd	ja
Verlichting uit aan einde werkdag	Directeur	Doorlopend	
Verlichting vervangen door ledlampen kantoor	Directeur	Begin 2020 zijn de laatste lampen vervangen in de kantoren	ja
Verlichting vervangen door ledlampen in loods	Directeur		2020
Verlichting vervangen door ledlampen in werkplaats	Directeur		2020
Verlichting keten op projecten vervangen door ledlampen	Directeur		2021
Groene stroom inkopen op projecten	Procesmanager BB	Nieuwe doelstelling voor 2020	2020
Energie onderzoek (label C minimaal verplicht in 2023)	Directeur	Moet nog in gang gezet worden	2020

Goedgekeurd door:

T. Haarsma

d.d.

C Transparantie

3.1 Inleiding

Naast het ontwikkelen en vastleggen van beleid, de bijbehorende doelstellingen en de implementatie daarvan is het van belang daarover te communiceren.

Dit communicatieplan voorziet in structurele en planmatige communicatie over het beleid en de invulling daarvan dat zowel naar alle medewerkers (intern) als extern wordt gecommuniceerd.

3.2 Doel van communiceren

Intern

Het doel van interne communicatie is het bewustzijn en de betrokkenheid te vergroten van medewerkers over wat er binnen de Haarsma Groep gebeurt. Daarbij wil Haarsma haar medewerkers aansporen een actieve bijdrage te leveren om het KAM-zorgsysteem waar mogelijk te verbeteren.

Om dat te bereiken is het van groot belang dat iedere medewerker, ongeacht zijn of haar positie in de organisatie, zich bewust is van zijn of haar verantwoordelijkheid en weet dat zij een bijdragen kunnen leveren om te komen tot verbeteringen. Continue verbetering is van belang voor de continuïteit van ons bedrijf.

De interne communicatie heeft tot doel het geven van informatie, bereiken van bewustwording, het leveren van bijdragen om de zorgsystematiek en daarmee de werkprocessen te verbeteren en creëren van gedragsverandering. Uiteindelijk met als doel een beter bedrijfsresultaat.

Extern

Het doel van externe communicatie is het informeren van geïnteresseerden en relaties over datgene waar de Haarsma Groep mee bezig is. Mede hierdoor probeert Haarsma de betrokkenheid van externe partijen met het bedrijf te vergroten, de klanttevredenheid te verhogen en uiteindelijk het bedrijfsresultaat positief te stimuleren.

3.3 Aanpak en middelen

Intern

Alle medewerkers worden geïnformeerd over wat er in ons bedrijf gebeurt en worden waar mogelijk aangespoord een bijdrage te leveren aan verbeteringen.

De meeste medewerkers beschikken over internet waarop zij veel informatie kunnen vinden. Daarnaast ontvangen medewerkers (minimaal één keer per jaar) een nieuwsbrief en zijn toolboxmeetings van groot belang voor kennisoverdracht.

middelen

Communicatie methode	Deelnemers	Onderwerpen	Frequentie	Verantwoordelijke voor de communicatie
Management overleg	Directeur, controller, KAM-coördinator	Beleid, doelstellingen, strategie en afstemming; voortgang CO2-reductie	2 maal per jaar	Voorzitter
Uitvoerders overleg	Directeur, werkvoorbereider, KAM-coördinator, uitvoerders	Voortgang werken, beleid, actuele en KAM zaken, CO2 doelstellingen	2 maal per jaar	Voorzitter
Toolboxmeeting	Eigen medewerkers, inhuur en onderaannemers	Het Nieuwe Draaien (juli / augustus 2019 en juni 2020). Het Nieuwe Rijden (juni 2020)	10 maal per jaar TBM met minimaal 1 x CO2 gerelateerd	Uitvoerders, directeur, KAM-coördinator
Startwerk overleg	Eigen medewerkers, inhuur en onderaannemers	Specifieke VGM onderwerpen m.b.t. het project	Voor aanvang project werkzaamheden	uitvoerder
Bouwvergadering (bij projecten die met CO2 gerelateerd gunningvoordeel)	Uitvoerder, projectleider, directie UAV	Voortgang CO2 emissie	1 x per 4 weken	Uitvoerder, KAM-coördinator
Personeelsbijeenkomst	Eigen medewerkers	Er wordt vooruit gekeken naar het nieuwe jaar en een terugblik op het oude jaar inclusief KAM / CO2	1 maal per jaar	directeur
Tank app Haarsma	Eigen medewerkers	Tanken van materieel en auto's wordt hierin bijgehouden (datum, eindstand, liters)	Bij elke tankbeurt	Chef-monteur
Website	Intern en extern	o.a. informatie over CO2 prestatieladder	2 maal per jaar updates	KAM-coördinator
Nieuwsbrief	Eigen medewerkers	Actuele projecten, informatie over de voortgang van de certificaten	1 maal per jaar (december 2019)	Directeur

Extern

Op de internetsite van de Haarsma Groep (www.haarsmagroep.nl) wordt informatie gegeven over onze bedrijven, onze projecten en producten. Daarnaast staat op de site de rubriek "HAARSMA GROEP" met daarin de submappen "certificaten" en "de CO2 prestatieladder".

Middelen

Communicatie methode	Deelnemers	Onderwerpen	Frequentie	Verantwoordelijke voor de communicatie
Website	Eigen medewerkers en geïnteresseerden	o.a. informatie over CO2 en prestatieladder	2 maal per jaar updates	KAM-coördinator
Social Media (Linked In, Twitter)	Eigen medewerkers en geïnteresseerden	Actueel en relevant nieuws	Afhankelijk van het actuele en relevante nieuws	Directeur
Informatiebijeenkomsten (CO2 initiatief)	Directeur	CO2 gerelateerde onderwerpen	2 maal per jaar	De organiserende partij

De uitingen over de CO₂-prestatieladder en aanverwante zaken zijn te herkennen aan het Haarsma footprint logo.

3.4 Participatie

In dit hoofdstuk wordt vermeld middels welke werkgroepen en lidmaatschappen er inzicht wordt verkregen met betrekking tot het duurzaam ondernemen waar de CO₂ prestatieladder een onderdeel van is.

Haarsma Groep is lid van de volgende organisaties en werkgroepen:

- Bouwend Nederland;
- Cumela
- SKAO.
- CO₂ initiatief van KAM Adviseur Nederland
- Betonketen Fryslân van Bouw Circulair

Door regelmatig op de hoogte te worden gehouden betreffende ontwikkelingen op gebied van duurzaam ondernemen in de GWW-sector wordt er getracht het kennis- en bewustwordingsniveau van de medewerkers op peil te houden of zelfs te verhogen.

3.5 Projecten met gunningsvoordeel

De toedeling naar projecten met gunningsvoordeel is gebaseerd op de financiële toerekeningmethode (allocatie van kosten). Deze toerekeningmethode is gekozen, omdat gegevens over kosten altijd beschikbaar zijn.

In het jaar 2019 zijn geen projecten met gunningsvoordeel aangenomen en/of opgeleverd.

D Participatie

4.1 Initiatieven op het gebied van CO2-reductie

Haarsma neemt deel aan de volgende initiatieven:

CO2 initiatief van KAM Nederland – “samen slim besparen”

Tweemaal per jaar is er een bijeenkomst waarbij steeds een ander onderwerp wordt besproken. In 2019 waren dit:

Maart 2019:

De Groene Aggregaat. Gastspreker en bezoek aan het bedrijf. De aggregaat beschikt over zonnepanelen en pretendeert tot 95 % brandstofbesparing op te leveren.

10 oktober 2019:

Ketenintegratie. Gastspreker geeft lezing over het goed inrichten van de voorbereiding en het inkoopproces waardoor er winst gemaakt kan worden door reductie van faalkosten maar ook met name op de CO2-uitstoot gedurende het uitvoeringstraject. De volgende gastspreker gaf een presentatie over het onderwerp “meer kans op gunning met duurzame mobiele werktuigen? Context en trends.”

Betonketen Fryslân van Bouw Circulair

26 februari 2019:

Bijeenkomst in Drachten. Bespreking doelstelling Betonketen Fryslân e.d

29 mei 2019:

Een presentatie door gemeente Súdwest-Fryslân van de gemeentelijke projecten en doelstellingen voor een duurzaam GWW. Ook een presentatie over Onderzoek Beton.

10 oktober 2019:

Congres (niet bezocht i.v.m. CO2 initiatief van KAM Nederland).

Circulair slopen van Bouw Circulair

13 november 2019:

Hoe kunnen we materialen en producten die vrij komen bij sloop weer hoogwaardig hergebruiken in de bouwsector? Tussen nu en 2030 moeten we naar 50 % secundaire materialen in de bouwketen, terwijl we nu op 5 % zitten. Hoe kunnen we dit aanpakken?

4.2 Budget

Er wordt jaarlijks een budget vrijgemaakt voor deelname aan de hierboven genoemde initiatieven.

Bijlagen

Bijlage	Specificatie brandstofverbruik materieel
	Specificatie brandstofverbruik vrachtwagens
	Specificatie brandstofverbruik personenauto's en bestelbusjes

Bronnenlijst

1. Handbook CO2 prestatieladder 3.0 SKAO
2. GreenHouse Gas – protocol
3. CO2 Emissiefactoren (initiatief in samenwerking met diverse stakeholders)
4. NEN 14064-1 versie februari 2019
5. ISO 50001 versie 2018